

1-8

K34/11 /distory I [0]

5(48)

8/38

Matebele a xa Mashashaan

indexed M. Ledwaba

1-8 48(2)

Masešane History K34/11

Uaeleko

Moo
kom hant

Ka pušo e šoro ya sehloxo ya kxosi
 Thšaka xo kwala xore dithšaba tše
 'intši di bile tša thšaba ka baka
 la sehloxo se sa kxosi Thšaka ya
 xa Zulu. Seripa sa thšaba se se
 sengwe ke seo sa bitšwaxo lehošo
 ka xore: "Matébèkè"; Kxosi ya šona
 le be e le Umzilikazi. Yoša e
 nyoxetše ka mošola wa noka ya
 Udi (Limpopo) naxeng ya Bokralaka
 (Rhodesia) mme le lehošo thšaba
 se' e sa le se xolo kudu mo naxeng
 ye'. Baxolo xolo ba tšela ka mo
 ba sepetšero ka šona, le ka mo
 ba ahlološano xo ka šona, mme le
 byale ba tšwele tše dintši. Byale
 ke tšela ka setee fela mo. Ke ba
 xa Mashashaane. Bona xa ba fihlile
 mona Transvaal xo thwe ba ile ba
 axa kowa Thswane, Moretele ba
 na le kxosi Manala ngwan'abō e
 le Tsutsa. Komme sethšaba toxolo
 sa tloxa le ^{tšutsa} sa ya nokeng ya

Lesedi

Moutse xobane o' be a fentsiwe, sa
Manala sōna sa sāla xofihla byale
Mo thabeng ya Mmasa Tsutsa a ba
kxosi, le ba mosati ba tla xoincēla
Xo be xo le bōna ba xa-Tsutsa, ba xa-
Ledwaba le ba xa-Kekana kamoka
ba buswa ke yēna Tsutsa. Byale bōna
ba spitsia ka morēna wa bōna ba re.
re Matsutsa. Naxa yeo e bitšwa xa
Mapōxō. Ba rile xo tloxa fao lya nyaxa
noka ya Lepelle ba ya xo dula thoti
ya Leboya. Ba xa-Kekana ba dula xa
llba mahxwaweng. Ka xe banna
ba be ba tsoma ba'ba ba fihla
naxeng ya Moletlane, mme ba e
kxanijoxa hudu. Ba fihla ba bolēla
xae, mme sethsāba sa huduxēla
nthse. Xwa no ba le hlōpha tte
pedi sa xa-Kekana sa bo Tsutsa le
xa-Ledwaba. Motse wa xa-Ledwaba
ōna o' be o le xa-Maxaiōla bohlabēla
bya Moletlane. Tōna mo kxosi ya

ba xa ledwaba ya ferekanya sethsaba
 kxosi yeo e be e bitšwa xore ke Maditšhi.
 To ile xwa re ka sebaka se sengwê
 Xwa dirwa meraka ya kxosi, ngwana yo
 monyane a dula morakeng le sekxao se
 se xolo sa batho Byale kxosi re exodile
 ya swanêla xore barwa ba xaxwe dikôtšê.
 Xwa ba le kxotšokanô e kxolo hudu,
 mme kxosi ya êma madulonga yona
 ya phipêla ya ya kowa le kowa xwa re
 uwoo uwoo mme a re re a retoloxa
 a fa barwa ba xaxwe marumô a re
 Tšea Lehlananyane la kxohlô ka xo
 x'yalô a nea lerumô la ka ntsôxotlô
 xo yo moxolo, ya monyane (Meletšê) a
 mo nea ka le letona ka fao sethsaba
 sa kxopya hudu. Jaba kxosi e sêtišê e
 sebile e monyane xore dikxomo tšeo
 a naxo le tšona morakeng a se ke a
 lesa ba mo tšêla tšona, ke tša xaxwe.
 Byale ka nakwana engwê xwa kwala
 xore kxosi e a lwala, ka fao xonyakêra
 'kxomo tšê di sehla, byale ba no ya

4

xo di tšea morakeng. Athe kxoi yona e
 be e šetše e hwile, ka robane kxali
 xa xo be xo thue kxoi e a lwala xo
 bolawa dikromō, xo be xo tšeyya xwe
 e hwile. Le batho bas ba dutšexo ba
 ja le yona ba be ba swarwa ba
 bolawe xo thue ba alēla kxoi.
 Byale xwa re ka tšatši le xolo le
 tee norwā kxoi Meletsē a rakala
 le dikromō tšela tša mosātē, b'ē
 kxane re re kē tša mosātē, a
 šupa letšatši. ka fao bōna ba loxa
 maanō a xo mmolaya. Motho e' tšwē
 a fihla a moloma tšebē. A re 'O tšeba
 O dutšē, le bulexile la Xaxo Lehona.
 Meletsē le setšhabana sa xaxwe
 ba se bo patē, mo xo o we motse, ba
 tšwa ba tšaba. Ba mosātē ba rile
 ba fihla bošexo ba humana Borwa
 bo fuhile. Ba re ka dipelo xo tlala,
 ba rata xo ba batēla ba ba humana
 Thoxaneng ba leka xo^{lwa} ka boxale, jēla
 ba xa Lehlananyane le Kxohlo ba ba

History I Cont.

S48

48

K34/11

5

fenyane, mme ba boela ha'pelo tse diso xaê.
 Byale ba xa Meletse bona ba fela ba tšwela
 pele ka xo thotha ba ya ba dula sekakhekeng,
 le xona fao ba mosatê ba tšhile xo ba
 latelêla fela ba xo pletlwa. Meletse
 yena byale e be e setšê e le krosi ya
 bona bu' ba xa ledwaba. Krosi a ba
 le morwa a mo thea leina la Thipa
 Mathêtha, mo ke xa ba le Mahlohoto
 Schwibidung (Marabastata). Tomme
 mokxalabyê Meletse yena o be a sa
 phela, morwa'arwe a ba le barwa le
 yena. Ke fao ba humanexo marošana
 a mantšinyana ja. Morw'a Mathêtha ya ba
 Thipa le yena a busa. Byale ba rile xe
 ba bona xove ba dutše ba thima xo
 loxa manô a xo tšea marošana ao
 e be e le bo Tšefa, Legodi, Sekhrotšilo
 le bo Mokale. Byale ba nyakišiša
 tsela ya xo ba thopa. Ba leka ka xo
 hlôra krosiana Mokale, yena a bu palêla
 Byale tsatši le lengwê xwa tla xo
 bona khato xo tš'o lothšiša byale' no

amoxela, ba mmotšiša xe e ka ba
 batho bu'xeo mong wa bona a le mo
 marumong ba tle ba mo thuse, yena
 a ba botša xove aowa. Byale a thaba
 wa Matēbēlē mohlakwa a hlōka
 kxomo a ja motšo. Ba re na xe batho
 "a ka ya mola mmumong xo ka ba
 byang'pe be xo bolēlwa yēna Mokale
 khalo a re xa xa selō. Byale ba humola
 ba re "tūi" ba isa ditaba hlorong.
 Ka nahōyeo xo be xo setše xo busa
 moru'a Thipa, Sibasa. Ba rapa lesolō
 le le xolo, ba re xo iwa Mosesane, byale
 Matēbēlē a tla phētha maano'a ona.
 Iwa re bošexo-xave motswio walla
 ba xa Mokale ba tsoa ka mafolofolo
 a ma xolo ba bile ba re xo rēpetiwe
 athe Matēbēlē xa a sepela thoto e bile
 e setše e bofilwe. Le masoxana le
 banna ba pra Mokale ba phalala ba
 ya lecolong ka moraso motse o a
 thopya, Matēbēlē a tšwelē na
 moradi na kxomo nang a fihile a

K34/11

7

abelane dintlo tša ra Mokale a
 rahile dikhalabye le basadi ba
 xōna, mokxosana w'e kxane ke a
 lla xwa se sa thusa selo yaba ke
 ke mphela ke phumexō ya ba ra Mokale
 Byale Matēbēle xe a tsene mola Mnumong
 a loxa a mangwē manō a xo busa a
 nangwē maroana a ba fa basadi ke
 voka xore ba tie ba se xane seo ba
 botixoxo, ba ba dira byalo ba ba kxōna.
 Byale xo be xo setše xo busa morw'a
 Sibasa Maraba I. Ka moraxo ba rile
 xe ba kxōrō e sitša, ba tša ka moka mme
 xwa laolwa lesolo. Ka moraxo xwa busa
 Phahlephahla yeo e lexo morw'a Maraba I
 Phahlephahla yēna a bēlōra Maraba II
 Xomme ka nako yeo Makxowa a
 dira taba e mpe kudu mo sethōheng
 sa Matēbēle. Maduna khukhunctsa
 batho e sa le ka mesō ka ntlē xo
 sekxopi ba ba bolaya seporo. Kxōi
 ya fisetsiwa ka lexolong Mmadiputian
 kxaufi mo xo lexo sehlare sa Mohlatša

Mr. Ledwaba
Sheveta School

Doppsfontein
P.P. Unsklip
via P.P. Rust-

à 'tsatù' leo Matibêlê a bonthša leratō
le potšxō xo krooi ya bōna; Banna
xe mokrooi o šla xore tšxoi e swetšē
ka lexolong ša phatš'a ka noka xo
yō itahlēla ka kxobong ya mollō
xore ba hwē' le krooi ya bōna. Le
e le dillong, setššaba sa phumēra
sa ya xa Mphahlēlē le morw'a
krooi Makatakele. Matibêlê a ya a
thopa dikromo xa Ngwana mo
Mphahlēlē a rata xo ba jabetš'a, me
bōna ba itloxelā ba re xa b'afeta
xopē Marabantata Leburu Engnase
a re ba dulē naxeng ya xaxwe,
ya re ka xore tšā Maburu ba šētšē
ba di bone ba xana ba fetēla
Matubūdi. Makatakele hwetšē
xōna a na le morwedi wa xaxwe
Mosenyamaklō fēla. Twa Luša
Mohumaxad. Maššāššane, mme
le yēna a hwa byale xo tšūš Maraba.
Mosenyamaklō le yēna o'hwilē
ngōxōla ka 1937. End 48